

Formální genetika a cytogenetika

v praxi

v. 2020

© Antonín Šípek, jr. & Aleš Panczak, ÚBLG 1. LF a VFN

Formální genetika a cytogenetika *v praxi*

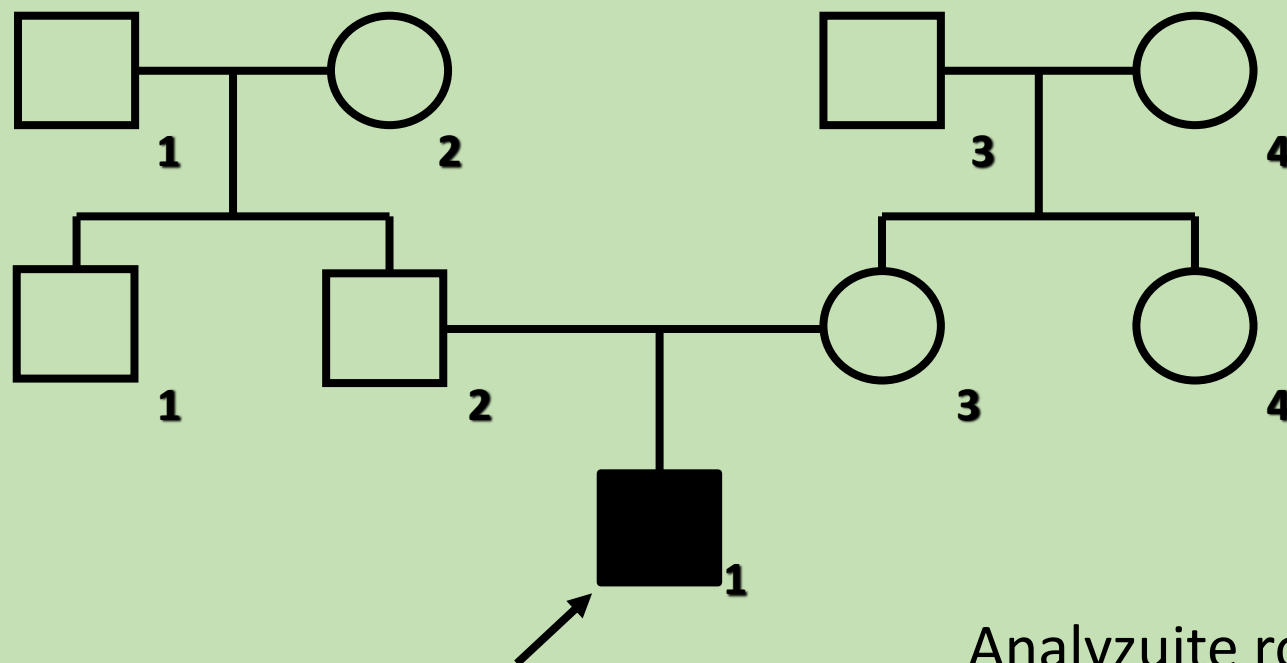
Při konzultaci klinického genetika jsou rizika hodnocena obdobným způsobem jako v příkladech řešených v rámci výuky.

V reálných klinických případech doplňují výpočty rizik z rodinné anamnézy také různé výsledky laboratorních genetických vyšetření.

Úlohou genetika-lékaře v medicíně je zhodnocení těchto rizik, informovat o nich probanda a nabídnout možná opatření, zejména s ohledem na budoucí reprodukci jeho či dalších rodinných příslušníků.

Praktická genealogie

- V řadě příkladů jsme Vám ukazovali situaci, kdy se **v rodině** vyskytuje určité **známé** geneticky podmíněné **onemocnění opakovaně**.
- **V praxi** je běžná naprosto opačná situace. Tedy **nevýznamná rodinná anamnéza** a **první výskyt** (zatím) neupřesněného onemocnění či syndromu.

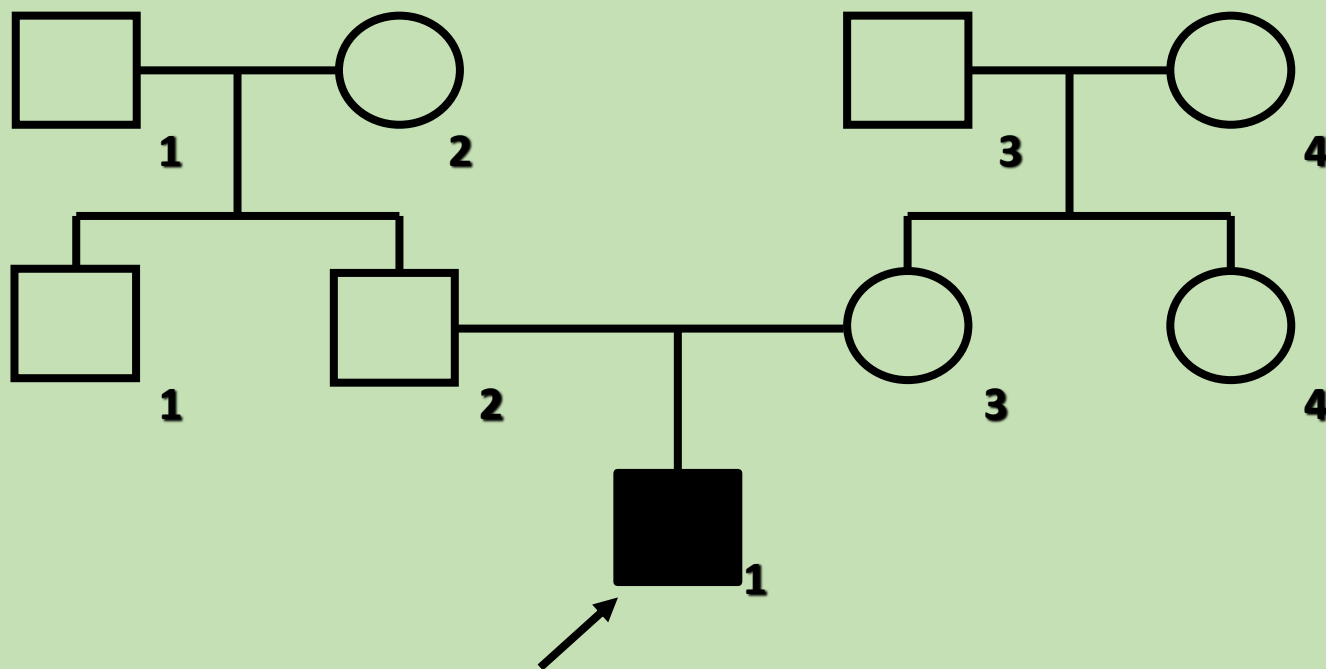

Analyzujte rodokmen.
Jaké skupiny diagnóz a s jakým typem dědičnosti
přicházejí teoreticky v úvahu?
Které jsou nejpravděpodobnější?

Rodina 1

Dvěma zdravým nepříbuzným rodičům se narodil chlapec s vrozenou srdeční vadou, kraniofaciální dysmorfii a opožděním psychomotorického vývoje. Měl několik křečových záchvatů a bývá velmi často nemocný.

Vyšetření karyotypu bylo s normálním nálezem, ale arrayCGH prokázalo 3 Mb rozsáhlou delecí v oblasti 22q11.2 zahrnující gen *TBX1*.

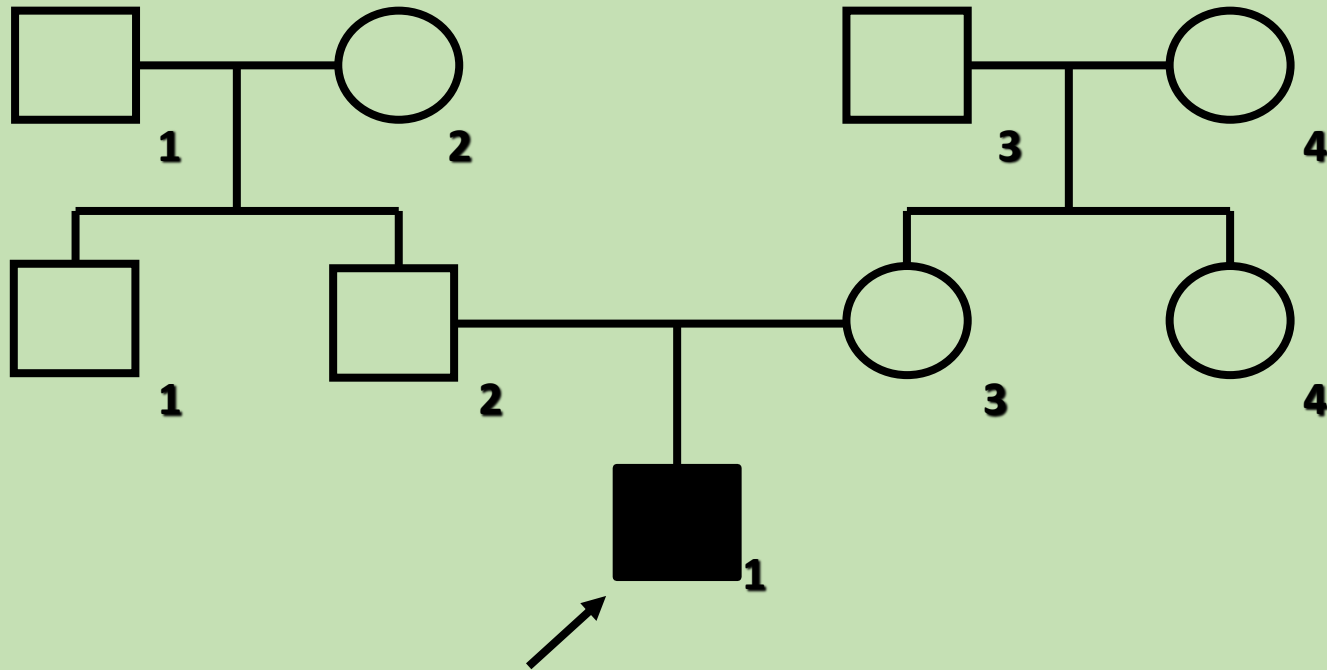

Rodina 1 - Otázky

- O jaký syndrom se jedná? Do jaké skupiny onemocnění patří?
- Jaké je riziko opakování stejného syndromu pro další potomky rodičů?
- Je zapotřebí vyšetřit další členy rodiny? Jakou metodou?

Rodina 2

- Dvěma zdravým nepříbuzným rodičům se narodil, jak konstatoval neonatolog, zdravý chlapec. Během týdne byli ale kontaktováni cestou PLDD z národního centra pro cystickou fibrózu (CF) pro podezření na CF.
- Následně molekulárně genetické vyšetření probanda prokázalo v genu *CFTR* dvě různé mutace: F508del a G551D.

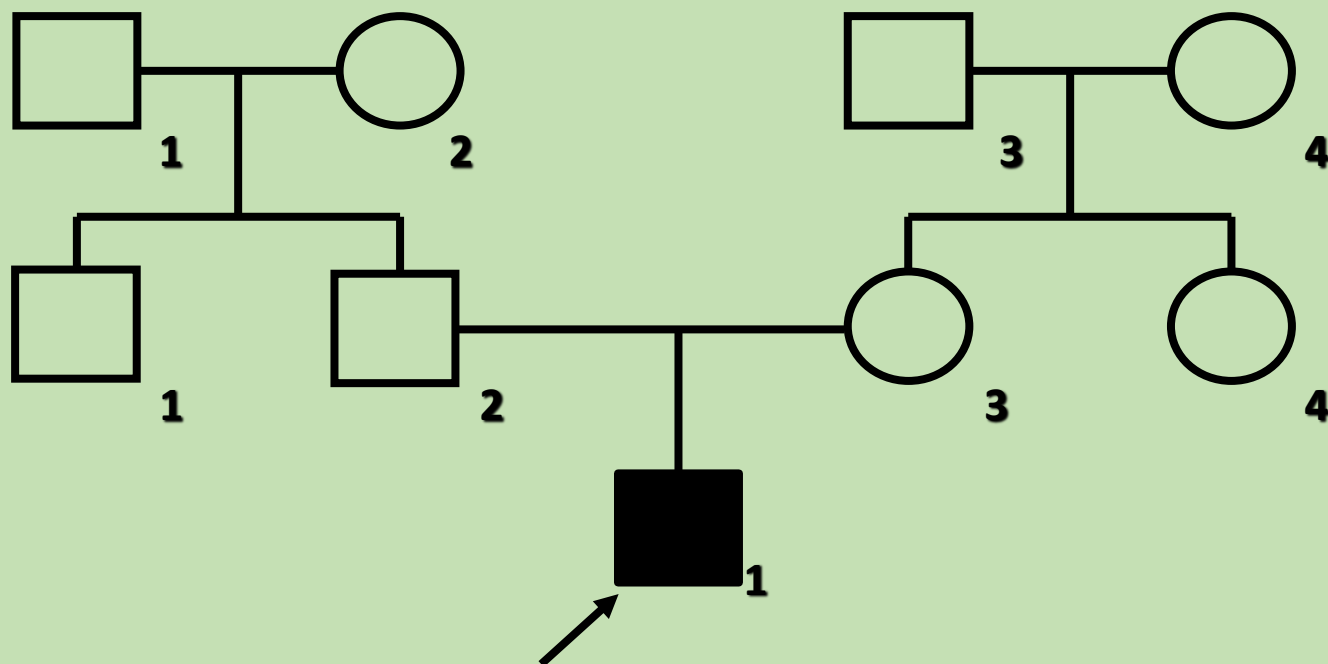

Rodina 2 - Otázky

- Jak nazvete postiženého chlapce z pohledu formální genetiky? Jedná se o homozygota?
- Je zapotřebí vyšetřit rodiče či další osoby v rodině?
- Jaké je riziko opakování CF pro dalšího potomka rodičů?
- Pokud je osoba II/4 rovněž heterozygotka a její partner žádnou mutaci CFTR genu nenese – jaké bude riziko vzniku CF pro jejich potomky?

Rodina 3

Dvěma zdravým nepříbuzným rodičům se narodil chlapec s výrazným postižením, komplexem vrozených vad zahrnující syndaktylii, kranio-synostózu, obličejový rozštěp, vrozenou vadu srdce a kryptorchismus. Komplex vad byl vyhodnocen jako suspektní Apertův syndrom.

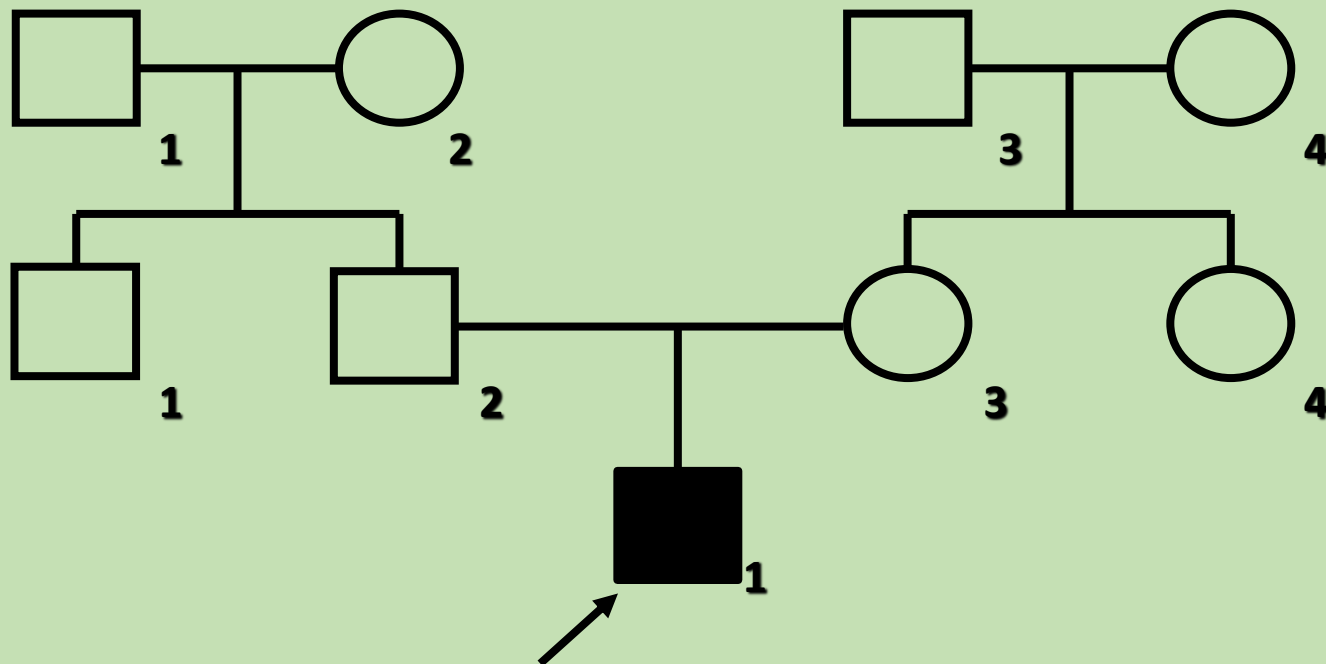
Rodina 3 - Otázky

- Mutace kterého genu podmiňují Apertův syndrom? Souvisí tento gen i s jinými chorobami?
- Je zapotřebí vyšetřit rodiče či další osoby v rodině?
- Jaké je riziko opakování syndromu pro další potomky páru?
- Souvisí nějak s rizikem opakování věk otce (51 let)?

Rodina 4

- Dvěma zdravým nepříbuzným rodičům se narodil jinak celkem zdravý chlapec, ale pro kryptorchismus bylo doporučeno sledování dětským urologem a endokrinologem.
- Ve věku 1 roku a půl poslal endokrinolog chlapce na genetické vyšetření pro malý vzrůst (pod 3. percentilem), v rámci vyšetření byl stanoven následující karyotyp:

45,X[38]/46,XY[62]

Rodina 4 - Otázky

- Jaká je klinická diagnóza chlapce?
- Je zapotřebí vyšetřit rodiče či další osoby v rodině?
- Vysvětluje chromozomální nález chlapcovy obtíže?
- Jaké je riziko opakování pro další potomky páru?
- Souvisí nějak s rizikem opakování věk matky (39 let)?

Rodina 1 - Odpovědi

- O jaký syndrom se jedná? Do jaké skupiny onemocnění patří?
DiGeorgův syndrom (mikrodeleční syndromy, submikroskopické chromozomové aberace, syndromy genů přiléhajících k sobě)
- Jaké je riziko opakování stejného syndromu pro další potomky rodičů?
Teoreticky nezvýšené oproti populačnímu riziku, pokud jeden z rodičů nenesou stejnou mikrodeleci (vzhledem k extrémně variabilnímu fenotypu DiGeorgova syndromu to nelze předem vyloučit)
- Je zapotřebí vyšetřit další členy rodiny? Jakou metodou?
U strukturních aberací je vždy vhodné doplnit minimálně vyšetření karyotypu obou rodičů (zde konkrétně raději i vyloučení mikrodelece)

Rodina 2 - Odpovědi

- Jak nazvete postiženého chlapce z pohledu formální genetiky? Jedná se o homozygota?

Složený heterozygot (v praxi nejčastější situace u AR chorob)

- Je zapotřebí vyšetřit rodiče či další osoby v rodině?

Určitě, kromě rodičů (pravděpodobných heterozygotů) je vhodné nabídnout vyšetřením jejich sourozencům v reprodukčním věku

- Jaké je riziko opakování CF pro dalšího potomka rodičů?

Potvrdí-li vyšetření, že oba rodiče jsou heterozygoti, pak 25 %.

- Pokud je osoba 11/4 rovněž heterozygotka a její partner žádnou mutaci genu *CFTR* nenese – jaké bude riziko vzniku CF pro jejich potomky?

Teoreticky nulové, v praxi je ale jistota komplikovaná limitacemi laboratorních testů (často vyloučí jen cca. 92 % mutací *CFTR* genu)

Rodina 3 - Odpovědi

- Mutace kterého genu podmiňují Apertův syndrom? Souvisí tento gen i s jinými chorobami?
FGFR2, velmi pleiotropní účinek mutací, obecně způsobují více jak desítku fenotypově rozdílných kraniosynostóz a skeletálních dysplázií.
- Je zapotřebí vyšetřit rodiče či další osoby v rodině?
Sporné, vzhledem k výrazným fenotypovým projevům je zde hereditární forma nepravděpodobná a většina případů jsou nové mutace. Tedy primárně není indikováno.
- Jaké je riziko opakování syndromu pro další potomky páru?
Teoreticky nezvýšené oproti populačnímu, ale...
- Souvisí nějak s rizikem opakování věk otce (51 let)?
...nové dominantní mutace jsou více časté u otců nad cca 40 let věku.

Rodina 4 - Odpovědi

- Jaká je klinická diagnóza chlapce?
Jde o gonozomální mozaiku (zahrnuje linii s Turnerovým syndromem a normální mužskou linii)
- Je zapotřebí vyšetřit rodiče či další osoby v rodině?
Mozaika je postzygotickou chybou, přínos karyotypizace rodičů je tak minimální (může být přínosem pro další plánovanou graviditu).
- Vysvětluje chromozomální nález chlapcovy obtíže?
Ano, u této mozaiky bývají přítomny velmi variabilní VV gonád a genitálu a rovněž typicky malý vzrůst.
- Jaké je riziko opakování pro další potomky páru?
Žádné (blíží se 0, jen hypotetické atp.); chromozomová mozaika je postzygotickou chybou.
- Souvisí nějak s rizikem opakování věk matky (39 let)?
Nikoliv; chromozomová mozaika nesouvisí s věkem. Ale je vyšší riziko pro M. Down a jiné aneuploidie.